

ЖАЙВОРОВІ СВІТАНКИ

Вечірньої пори міський Будинок культури здавався палацом з кришталю. Довкола - Радзивилівський парк; тінисті алеї, квітники, гайки з плакучих верб, жасмину і берізок. А через шкільну вулицю - бульвар. Посеред парку площа, на якій з високого постаменту дивиться Тарас Шевченко. В оранжовому світлі ліхтарів - червоні, червоні троянди. Вподовж алеї, на лавках, молоді мами погойдують коляски з немовлятами і весело щебечуть між собою.

У танцювальному залі Будинку культури гриміли сучасні музики, кружляли і вихилялись у танці пари. Дівчата в коротеньких, набагато вищих від колін, коштовних і від того модерних, платячках, з наліпленими чорними віями, нафарбованими очима і якими червономі губами притискалися до хлопців у модних штанах, завуженими у стані та розкльошеними у холошах. Олексію було ніяково в простому крою костюмі, придбаному на ринку у районному центрі, коли повернувся додому з лав Радянської армії.

Привела Олексія на танці у Будинок культури Тамара, що жила з ним в одному гуртожитку. - Це центрові - пояснила дівчина, наші скоро прийдуть. - Ах, які противні пики,- показала очима на гурт парубків з довгими гривами і закрученими вусиками, - страх не подобаються отакі.

З самого початку вечора Олексій проявляв видимої увагу до Тамари, але не від щирого серця, а скоріше з парубочого обов'язку. Однак дівчина не помічала цього і, сповнена радості, знайомила його зі своїми товаришками і приятелями, що товпилися у танцювальній залі.

- Це Олексій, - телемайстер, живе у нашому гуртожитку,- пояснювала хлопцям і дівчатам з усмішкою на устах, і в очах її грали бісики, ніби вона раділа не за себе, а за Олексія.

У танцях Тамара була легка,вправна, граціозна, легко вертіла хлопцем і Олексій до цього хоч й сказав з бахвальства, що не вміє танцювати, але трохи вмів та біля граціозної Тамари відчував себе "топтуном". Дівчина зрозуміла, що хлопцеві ніяково з нею на танцях і запропонувала піти прогулятися парком.

У парку, коли нема сказати що один одному, хлопець розпочав, як ведеться у таких випадках, - Вечір який сьогодні, - теплий, тихий, чарівний. Шкода тільки, що в місті зірок погано видно. Це від того, що ліхтарів на алеях багато, та й небо якесь мутне, наче в тумані. От у нас на Поліссі побачила б ти, який зоряний лан дозріває над головою в таку пору.

- Прямо ж тобі, "у нас на Поліссі", аж образилась Тамара. - Ніби у Карпатах не гарно, мов на світі стільки краси, що у вашому селі. На землі всюди гарно по своєму і зірки теж свої. Он бачиш, там далеко, далеко маленька, але яскрава зірочка?

- Бачу і не одну, ну й що з того?
- То мною вибрана зірочка, може в ній і сховалася моя доля - трепетно мовила дівчина. Змовкли обоє. Йдуть поволі широкою освітленою величезними ліхтарями алеєю, такі молоді і такі різні на вдачу. Вечір видався таки на диво! Хотілося для душі чогось надзвичайного. Олексій запросив дівчину присісти на лавочку під плакучими вербами і спробував пригорнути дівчину. Вона ж обережно відвела його руку, і притримуючи її у своїй гарячій, ніжній долоні, сама не знати чому повела розмову про телевізійний завод, який знаходиться у їхньому гірському селищі.
- Він новий, сучасний, і коли хочеш знати, там працює вся молодь.
- Де ? - механічно запитав хлопець.
- На заводі у нашому селищі.
- І чому ти говориш зі мною так, для годиться. Все я, та я розповідаю, може тобі не цікаво зі мною? Кажі і ти що небудь.
- Ти любиш жайворові світанки? - зненацька, не по темі, запитав хлопець.
- Які, які? - здивувалася дівчина.
- Кажу ж, - жайворові.
- Хіба бувають такі ранки?
- Бувають, сам бачив і чув багато разів.
- Де?
- На сінокосах, зітхнув Олексій, - світанок перед самісіньким сходом сонця, у ту мить, коли просипається жайвір і оживає пташиними мелодіями білий день.
- А я на сінокосі ніколи не була,- відповіла замріяно дівчина.
- Вставати потрібно ранесенько, а краще й не лягати. Вийти за село, стати на березі сонної річки, дивитися вдалину, за горизонт, аж поки не загориться ранкова зоря. Почне вставати сонячний диск і пробудиться жайвір, а з жайвором оживе все довкілля.
- Шкода, що завтра робочий день, а то б може й пішли б ми подивитися на жайворовий світанок. А може зберемося у п'ятницю чи у суботу?
"Тьху, чорт. От "болтолог". І треба мені було придумувати оці жайворові світанки, а тепер прийдеться йти, показувати їх Тамарі"- докоряв себе хлопець.

Провівши дівчину до дверей кімнати в гуртожитку, Олексій мерщій, у два стрибки, по східцях вискочив поверхом вище, за мить за ним і слід прохолов.

Тамара після того вечора все частіше парубкові потрапляла на очі, але він намагався не помічати її, і всіма можливими стежками уникав зустрічі з нею. Довго засиджувався на роботі, "добиваючи" каверзні несправності у клятих телевізорах. Але невдовзі дівчина сама підійшла до нього.

- А ранки не жайворові, а такі сірі і ніякі, як і ти сам ! - не додала більше ні слова, сказала не голосно, але з притиском, від чого сказане було гірше від ляпаса по щоці.

Пропустити б хлопцеві оті слова мимо вух, і все тут. Так ні, взяв до серця. Виявляється не забула, щиро повірила його словам у жайворові світанки. З недобрим відчуттям і каменем на душі подався хлопець в ательє, але робота не клеїлась, то ж повернувся в гуртожиток, з надією про випадкову зустріч з дівчиною.;, що відгонить спогади про перший вечір зустрічі з нею, а вони знову і знову напливають, морочать голову. Ще ніхто так не ображав, образила, але ж справедливо образила. А вона ж хороша дівчина і розумна. З нею коли говориш, виявляється думати треба, щоб не телепнуть подібне на "жайворові світанки".

Хлопець зголоднів і побрів в їдальню "Чанахи", що знаходились півсотні метрів від гуртожитку, навпроти автостанції. По дорозі зустрівся товариш Петро і випили з ним по одній-дві склянки дешевого яблучного винця для апетиту. Пригощав товариша за свої. Доки подали чанахи, геть захмелів, хміль ударив в голову. Після чанахів стало трохи легше і

Олексій володів собою, збадьорився. Вийшли парубки з чайної, похитуючись... Петька побіг до своєї Марини, а Олексій вирішив поблукати тінистими і від того прохолодними алеями парку, щоб скоріше вивітрився хміль.

З якогось часу по дорозі на роботу йому почала потрапляти на очі дна і та ж дівчина. Звали її Танею. З виду молодесеньке дівча, але таке липке, що відірвати не в змозі, горнеться прямо на виду у всіх. Ось і зараз на лавці його чекала Танюша. Олексій підсів до дівчини. І тут за кроків з десять між густими кущами бузку почулися чийсь голоси і сміх. Насторожившись, стис боляче руку дівчини. "Чого ти? Не бійся" - прошепотіла дівчина, а між бузком виринув лохматий і патлатий юнак, з вусиками "аля фюрер".

- Югенди, встать! - гаркнув на весь голос під кущі, і Олексій побачив четверо подібних один на одного, таких же патлатих парубків. Таня підвела Олексія до компанії і познайомила зі своїми друзями. Вони йменували себе "компанією югендів", мабуть прирівнювали себе до гітлерюгендів, були такі у Великій Вітчизняній війні у Німеччині. Ох і біди нарobili такі хлопчики нашим танкам своїми фауст - патронами. Сучасні українські югенди ходили виключно в джинсах. Чоловіча половина хизувалася вусиками на кшталт гітлерівських. Зовні хлопці мали примітний вигляд, але зустрінь такого хоч де, то не злякаєшся, бо пристойну людську подобу має. Дівчата зневажали губну помаду і всілякі жіночі прикраси. У одного через плече був повішений футляр від якогось електронного приладу, розмальований хрестами, трохи подібними на свастику. У ту скриньку компаньйони склалися по трояку /три рублі-авт./ на випивку. Збиралися ця весела компанія у темних закутках парку під кущами. Чим далі в самісінькі нетрі дикунського життя, тим краще. Олексія не здивувало й те, що хлопці і дівчата частувалися прямо з пляшки, смоктали "з горла", а закушували поцілунками, кому з ким заманеться, ніхто нікого не соромився і ні від чого не стримувався. Захмелілий Олексій плюхнувся у це болото з головою. І так націловувався вечорами, аж губи потовщали...

Знайшовши собі задоволення в компанії югендів Олексій зажив веселим, романтично-безтурботним життям. Розважалися не лише в парку, деколи вдавалося компанію провести повз вахтера до себе в кімнату, благо мав свою, окрему. І тоді ніяке божевілля не йшло у порівняння з тим, що діялося в кімнаті між ними.

Таке шебурне життя, геть відбило тягу до роботи. Працювати не хотілося, хлопець відбував аби день до вечора. Йдучи ранком в ательє, з насолодою мріяв про зустріч ввечері з югендами. Що далі все хмільнішим і хмільнішим повертався парубок з югендського шабашу.

Після чергового "амаргедону" мерехтіли і двоїлися вогні у вечірніх вікнах в Олексієвих очах, але не пішов у гуртожиток. Хотілося гуляти. Світ здавався дивним, казковим, а люди - такими добрими і симпатичними. Всякого хотілося обняти і розповісти, як йому зараз добре на душі. Натрапив на бочку з написом "Пиво" на пузатому боці. Вижлуктивши два великих бокали, попрямував вглиб парку з надією на зустріч з своєю компанією югендів. А назирці за ним йшли двоє "накачаних" пацанів. Запримітили, що хлопець хильнув лишнього, та й гроші у нього водяться, отож не спускають з нього очей.

- Ей, паря! Вали додому, бай, бай тобі пора - сказав голосно товстопикий "качок"

- Я, п"яний? Я! ... ще можу випити, ще ого-го!

- Хочете випити?... Пригощаю

- А гроші маєш!? - поцікавився сухощавий.

- Гроші? У мене? Не смішіть, я ж телемайстер, - Ось, скільки хочете, - витяг Олексій з кишені кілька пожмаканих двадцятьп"яток.

- Ну, ну, не хвалися - пожвавішали хлопці і повели Олексія на околицю парку. Там в старовинному льоху, де в давнину зберігав вино ще сам Радзивіл, був пивний бар, міцні дерев"яні столи і лави біля них, темне світло настінних ліхтарів, від склепіння до бетонної

підлоги цигарковий, перемішаний з запахом пива дим застилав відвідувачів. На столах купи залишків від раків, кістки тарані. Пили всі жадібно, ненаситно. Платив за пиво сам Олексій. Платив, скільки казали, не рахував. Після третього кухля, у який нові компаньйони плюхнули склянку горілки, йому запаморочило до останку. Ледь вже вирізняв людей в диму. Незчувся як заснув. Голова його лежала у купі недоїдків раків і риби, "друзі" навіть у вуха позапахували хвости від таранні. Незважаючи ні на що Олексій спав непробудно, мов на перині у рідній батьківській хаті. Барменша, літня, розфарбована тітка в халаті, жовтому від пивних плям, спересердя штовхнула юнака, але він і бровою не повів. Вхопила його за комір і при допомозі постійних клієнтів викинули з бару. Невдовзі, після закриття грішного закладу на Олексія наткнулися міліціонери ...

Проснувся Олексій у витверезнику. На душі було хмуро і гидко. Величезний камінь давив на душу. І, так захотілося хлопцю почути підбадьорливе слово від мами. Покласти свою не розумну голову на її груди і сказати щиро по дитячому: "Вибач мамо. Повір мені, більше не буду!" ...

Випустили з витверезника вранці. Олексій всіляко шукав виправдання своєму вчинку, хоч у глибині душі відчував свою тяжку провину перед своєю мораллю. Однак намагався ж не прислухатися до тверезого голосу. На роботу прийшов вчасно, наче й нічого і не трапилося. Однак, ледь відбув до обіду. Все намагався не прислухатися до другого "я", і тут до нього завітала Тамара...

Вона раніше кілька разів навмисне ходила в парк і бачила на власні очі, як Олексій цілувався з дівчатами, один вигляд і поведінка яких лякає людей. Відчувала, що не хоче хлопець бути біля неї. " Чим я перед ним завинила? "

- Жайворові світанки - докірливо запитала дівчина, - значить у витверезнику побував?,- пиячиш зі всякими розпусницями?, - і приліпила лапаса по щоці.

- Оце тобі мої жайворові світанки! - і вийшла з ательє.

Вражений вчинком дівчини, Олексій вискочив на вулицю не тямлячи себе. Хотілося кудись бігти, втікти від себе., летіти не зупиняючись. В голові все переплуталось, ніяких думок, ніякого просвітку. Прибіг на залізничний вокзал, написав заяву на відпустку, кинув у поштову скриньку і коли підійшов поїзд в сторону Полісся, вскочив у вагон і поїхав додому. Почувався, ніти утікав від чогось ненавистного, брідкого.

У вагоні під ритмічний стук потрохи оговтався, думав і переживав прожите і пережите. Глибоким і болючим карбом лягла не серце Тамарина витівка з ляпасом. "Чи бач "жайворові ранки" запали їй у серце!" Раптом захотілося йому знов під старі плакучі верби, та колеса поїзда монотонно лічили метри додому.

На Поліссі, в районному центрі, на автостанції зайшов у перукарню. Щоб разом з волоссям скинути все оте погане, що впало на його грішну голову...

Біля автобуса зустрівся з нею, - зі своїм несміливим, першим шкільним коханням.

Марія була у коротенькому літньому платтячку, і від того була захопливо чарівною і красивою. Стрункі загорілі ноги, тополиний стан робив її подібною кришталевій вазі, може й через це у селі прозивали дівчину "Кришталевою"

Невимушена розмова почалася відразу із запитань про погоду і діла.

-Ну, як ти там живеш, далеко від мене і батьківського дому? - заграючи, поцікавилась дівчина.

- Та собі, жити можна, гроші водяться, проблеми теж - само якось вирвалось у Олексія, і дівчина залилася дзвінким сміхом. Її сміх перекинувся на парубка. Сельчани, що саме пхалися в автобус до села, дивувалися, з чого б отак можна сміятися при всіх.

-Ти не знаєш, до чого цей сміх, бува, на добро чи на зло оця наша зустріч? - все ще посміюючись, запитала Марія.

- Не на добре, і не зле, а на щасливе, я ж вже старий і досвідчений і толк в житті знаю.

- Ого! Та ти можеш вгадати мою долю?

- Я вже замовив тобі щасливе майбутнє.

Така жартівлива і непишномовна розмова враз повернула хлопця у дворічне минуле і знов зблизила його з першим коханням. Ніби й не було довгої розлуки. Так багато є про що розповісти одне одному. Юнак сам з себе дивується, як по домашньому просто і легко на душі з цією милою дівчиною. Жарти так і сипалися, не помітили, як автобус притрусився до села.

- Пора знахаре, мені додому - зітхнула дівчина. Перед тим, як зникнути за хвірткою, подала руку і так глянула проникливо, аж не по собі зробилося Олексію. Приходь увечері, як раніше, я - чекатиму...

Від щастя, решту шляху до батьківської хати Олексій пролетів, мов на крилах. Вдома, якраз готувалися до вечері. Найменший брат Віктор першим зустрів свого старшого брата. Кинувся до нього і як зрілий мужчина подав йому руку. Мати закінчувала поратися біля худоби. Похапцем, витираючи руки об поділ, вона вибігла назустріч з літньої кухні.

- О, Господи! А мені снилося що ти приїдеш сину - скоромовкою прощебетала мама.

-Здрастуй сину!- Обняла, поцілувала тричі і помокріли її очі. - Як добре, що надумав до нас приїхати? Чи не у відпустку буває?

- Так, у відпуску. Скучив за вами усіма мамо. Ви мені часто приходите з батьком у снах,- по дитячому обняв Олексій маму і ніжно торкнувся губами до її соленої щоки.

- Як ви поживаєте, як здоров'я?

-З самісінького досвітка все крутимось, біжимо, поспішаємо. Все бігом і бігом. А сьогодні думка не давала спокою."Невже мій сон не справдиться - дивуюсь, - аж тут у дворі твій голос пролунав"

З косою на плечі, в сорочці на випуск, з зачоченими рукавами, з огороду поспішав батьку. Стримано підійшов і ніби роздумовуючи чи обняти, міцно потиснув руку. Хлопець в потиску хотів зрозуміти чи знає про його витівку батько. Він собі і уявити не міг, яку вагу для сина мав цей потиск руки, або хоч усмішка батьківська сердечна. Цього ждав син від батька, але не діждався.

- Добре зробив, що приїхав, але чому серед будня? - допиливо дивлячись у вічі чітко запитав батько -давненько заждалися.

- Бачиш, як за тобою скучив- докірливо зауважила мама.

Пахло смаженим у літній кухні. Де й все взялося на столі. Як у велике свято накрила мама на стіл.

- Уу-ух, яка смакота! - потягнув носом з кухні апетитні пахоці Олексій.

- Зачекайте, я вам дещо привіз - поліз до валізи хлопець. Найперше дістав братові магнітофон, батькові бритву, а мамі - годинник.

-Спасибі сину,спасибі! - раділи, як діти, батьки.

- Боже! Скільки грошей треба мати на такі дорогі подарунки - дивувалася невдавано мати.

Поглядала при цьому на сина. Батько з півслова зрозумів, куди хилить жінка. "Воно так, думав,- у п'яниці гроші не будуть водитися". А він ніколи не вмів дарувати. "Беріть гроші, та й купуйте, що вам треба" - казав, коли приносив платню сільського тракториста " Бач, а син здогадався, значить дійсно втрапив у халепу хлопець, нехотя, випадково... Тож не гріх випити по п'ятьдесят грамів.

- Ну синку, бери вип'ємо за твій приїзд і подарунки твої обмиємо заодно.

- За ваше здоров'я, батьку і мамо, за всіх нас!, - побажав Олексій і кривлячись випив до дна.

Батько запропонував ще випити, але син навідріз відмовився.

- П'яницю я бачу по тому, як він п'є, як на пляшку поглядає. Не пропаща ти ще людина сину, ні, але чому витверезник рідним домом тобі став? Ніяк не збагну, як ти міг докотитися до

такої ганьби. А може неправду мені сказали у нашому районному ательє?

Переварилось, перекипіло все у батьківському серці і тепер вже й злості тієї нема, що кипіла ще вчора. Не виправдовувався хлопець, не звалював своєї вини на когось. Це сподобалося батьку, побачив що переживає і карається син...

- Ніхто поганого не чув про нас з мамою у селі. Від людей нічого не сховаєш, не втаїш. Хороше не перекажуть, а ганьба сама долетить. Ти повинен мене розуміти, більше я тобі слова не скажу, хоча й пече тобою моє серце. Зрозумій сину, нічого не треба мені від тебе, єдине прошу - не ганьби рід наш перед селом, щоб рід наш добрими ділами славен був. То ж пам'ятай сину ці слова, прошу тебе.

Останнє сказане батьком, стрельнуло сину у саме серце. Він підвів голову, подивився батькові у вічі, і тихо, але вперто мовив:

- Поганого про мене більше не почувте!..

... Вірилось і не вірилось Олексію, що біда минула. І врешті решт відбулася розмова з батьком.

Так у розмовах з братом, батьком і мамою зустріли вечір, сонце сховалося за тополями. Прийшов такий жаданий вечір.

Після того, як зачинилася хвіртка за Олексієм- Льошкою, як називала вона його зовсім недавно, всього ж два роки промайнуло, Марія сиділа навпроти вікна і нікого не помічала, зосередившись на своїх душевних думках. Треба було вирішити чи зустрічатись з Олексієм, адже він не такий вже й далекий родич, а у селі плітки скоро ширяться, наздоганяючи одна одну, ще й іншу поганяючи. До батьків поговоріть дійде... Але хіба ж то життя, що складається з їжі і сну та паузами між навчанням і їжею, і знову спанням. Вона молода, їй хочеться жити, не животіти, а життя пити повними ковтками, а не обережно пробувати його на смак. Хіба ж це заборонено? Хіба може бути у чистих сердечних поривах щось грішне і блудне?

За своєю суттю Марія була вільною і не відчувала потреби у свободі. Її свобода ніколи не обмежувалася перешкодами: вона була вільна, як жайвір у небі, як природня стихія. А зараз вперше в житті відчувала якийсь неспокій, якийсь тягар у серці сковував її розум. Мабуть вона закохалася в Олексія, а він такий приємно грубий і таємниче незвичайний. Незнане і це таємниче вабило дівчину до хлопця. Говорив він мало, але вправно. Видно було, що розумний, хитрий і водночас простий. Дівчина не знала, що таке пристрасть. Їй здавалося, що вона зможе керувати нею, і коли вона захоче зупиниться. У роздумах прийшло прагнення заволодіти ним, його таємничістю, його тренуваним тілом. Ці прагнення вибухнули несподівано, заволоділи нею, пронизали наскрізь, ці прагнення були подібними на безумство, а може і справді це було безумством - вийти до Альошки...

... Марія прийшла у сільський Будинок культури нарядною, в сукні, пошитій у стан, з невеликим стоячим комірцем, що так скрашувало й не без того її гарну поставу. Нарядна і гарна, вона відразу ж кинулася у вічі сільським красеням. На перший танець запросив її один новоспечений жених. Він впевнено простяг до неї руки, та Марія, мов і не помітила його, підійшла до Олексія і повела його в танець. Танцював хлопець абияк, але поруч з Марією почувався невимушено вільно, дівчина відчувала кожен його порух, здавалося вгадувала навіть його думки. І скільки разів не намагалися хлопці запросити дівчину до танцю, Марія незмінно була зі своїм Льошкою, виявляючи до нього таку увагу, ніби рідна сестра...

У свої сімнадцять років дівчина мала ще багато романтичних уявлень про життя, які були вимріяні безсонними ночами за відомим зразком - відважний лицар на білому коні. Дівчина чекала від життя дуже багато, якщо зважати на можливості тогочасного села. Проте добре знала, чого вона не хоче: не хотіла вічно длубатись по господарству, вічно прати і варити,

одним словом - жити так, як жили усі сільські жінки. Хотіла піти вчитися далі, хоча й люблячий батько не дуже цього хотів: "Навіщо їй це? Дівчині треба виходити заміж і народжувати дітей. Якщо піде із села, зіпсується, навчиться курити, очі й губи мазати всяким паскудством"

Після поновлення стосунків з Олексієм того чудового літа все почало мінятися. Зовні було видно, як погарнішала дівчина, втратила підліткову незграбність. Вона вже не відчувалася такою певною. У серці все більше і більше жеврів сумнів. З якихось таємничих причин почала втрачати віру в себе. Спокійна впевненість змінилася тривогою. Дівчина розуміла, що нічого не може вдіяти. Рано чи пізно, але знову треба буде розлучатися. Все частіше ловила себе на думці, як руйнується потяг до Олексія. І все менше й менше цікавили її його жайворонові сітанки. Для неї вони не казкові, а звичайний схід сонця і з сільськими клопотами...

А парубок чомусь теж був переконаний, що двоє закоханих романтиків, створять лише романтичну самотність. Серцем відчував, що розлучення не відворотне. Ланцюг романтики сплине, а вони удвох лише будуть згадувати у цьому плині своє відображення. Знав хлопець, що Марія - це миттєвий подарунок долі, дар, несподівана ще одна милість.

І раптом усе обірвалось - і мрія, і сумніви. Як завжди прийшов на побачення, але Марія не вийшла...

Без упину біжить час. Пролетіли щасливі дні повні романтики кохання і хлопець знову відбув зі свого села на роботу, у своє ательє. Сонячними днями, веселим співом жайворонків проводжало літо серпень. У серце хлопця повернулася Тамара - проста і сердечна...

Невдовзі, однієї вересневої ночі хлопець і дівчина пішли за місто далеко, далеко. Там провели цілу ніч. Кажуть, жайворові світанки бачать тільки щасливі. А щастя і Олексію, і Тамарі, ох як потрібне...